

Tweede lezing.

'Geloven met een Hebreeuws ijkpunt' toegepast op de exegese van Sidra Wajikra (Leviticus 1 t/m 5)

Inleiding

Vanmorgen hield ik een inleidende lezing over wat ik bedoel met 'geloven met een Hebreeuws ijkpunt'. Vanmiddag probeer ik u te laten zien hoe ik dat toepas bij exegese en prediking.

Ik heb gekozen voor Leviticus 1 t/m 5, *Sidra Wajikra* zoals dit gedeelte heet, naar het eerste woord in de tekst: *wajikra* – 'en Hij riep'. Het wordt in de synagoge gelezen omstreeks de maanden Adar en Nisan; op onze kalenders zo'n beetje maart/april. Ik ga deze vijf hoofdstukken niet in detail bespreken; dat zou te ver voeren. Ik ga u ook niet onderdompelen in rabbijnse theologie; dan zou ik al moeten beginnen met de vraag waarom in vers 1 *wajikra* in het Hebreeuws op het eind met een kleine *aleph* wordt geschreven en wat dat zou kunnen betekenen. Wat doe ik wel?

Ik volg de Sidra in grote lijnen en houd me aan wat ik vanmorgen heb geformuleerd. We gaan dus luisteren in drievoud. We horen de stem van a) *JHWH*; we horen wat die Stem zegt tot b) zijn volk *Israel*; en c) als heidenen, *niet-Joden*, zitten we hier naar deze boodschap vanuit Israel zitten te luisteren.

Christus Jezus is per definitie in dit alles aanwezig. Hij is immers de vleeswording van deze geschreven Torah, heeft met zijn leven deze verzen uitgelegd als geen ander. War diepgaander gezegd: deze *geschreven* verzen van de Torah zijn de aardse weerspiegeling van de *eeuwige* Torah. En die eeuwige Torah is de Christus zelf die al voor de schepping der wereld bij God was. Hij kan het dus allemaal weten. 'Wij spreken van wat wij weten', zegt de Christus in de gestalte van Jezus tot Nicodemus; en dan tuiten zijn en onze oren. Torah lezen is dus Jezus leren. Jezus lezen is Torah leren. Zo is dat althans voor mij.

De veronachtzaming van de Tenach

Nu zitten we met het gegeven dat in christelijke kring de Tenach/OT er niet zo toe lijkt te doen. Dat was begin af aan zo.

In één van de oudste geschriften waarin de bijbelse boodschap in onze landen werd verspreid - de *Heliand*, verschenen begin 9e eeuw – stond alleen een amalgaam van de vier evangeliën; aangevuld met 'de val van een deel der engelen' en 'hoe Lucifer Adam en Eva tot zonde verleidde'.

Wie de kerk al lang verlaten heeft maar dan toch nog met Kerst een kerkdienst bezoekt, zal vaak diezelfde hoofdbestanddelen te horen krijgen; schepping, zondeval en de komst van Jezus; waarbij de verhalen van de vier evangelisten door elkaar heen worden gehutseld.

In deze klassiek geworden christelijke trits - schepping, zondeval en verzoening door Jezus – wordt dus geen wezenlijke plek ingeruimd voor de *2000-jaar lange geschiedenis* van God met zijn volk Israel die aan de komst van Jezus vooraf ging; laat staan voor de 2000 jaar daarna. Terwijl wij toch zeggen juist in *JHWH*, dus de God die *geschiedenis* maakt, te geloven. Wat is sowieso de plek van de *geschiedenis* in het algemeen in de christelijke dogmatiek? Waar is de weg van God met Israel in onze liederen? Ik kan echt genieten van een lied als *How great Thou art*, maar - zoals in zoveel liederen – er wordt alleen gezongen over Gods scheppingsdaden, over zonde en de komst van Jezus. Al sinds het verschijnen van de *Heliand* wordt de indruk gewekt dat je als christen Genesis 5 t/m Maleachi, dus het 'geschieden' van Israel, ook wel kunt missen. Maar sinds de dagen van Mozes is er een volk van God onderweg in deze wereld. En Hij maakt geschiedenis. En daarmee maakt Hij verschil in deze wereld. Hij maakt scheiding, bepaalt onderscheid: er is rein en onrein, goed en kwaad, heilig en onheilig. En heel de Torah staat vol van deze bepalingen en vormt het hart van het volk Israel nu al zo'n 3500 jaar.

Dat stelt ons voor een paar vragen.

Wat denken wij van de HERE God te weten als we zijn weg met Israel door de geschiedenis niet peilen; zowel de 2000 jaar vóór de komst van Christus als de 2000 jaar

na de komst van Christus? Wat denken wij van het hart van Israel te hebben begrepen als we het na de Tien Woorden in Exodus 20 wel voor gezien houden? Wat denken wij van Israels God te weten als wij nota bene het hart van de Torah zelf, *Wajikra*, buiten beschouwing laten?

Ik merk ook steeds weer bij mijzelf wanneer ik de teksten in Leviticus bestudeer: deze hoofdstukken, die voor de synagoge het hart vormen, hebben ons nooit bereikt. Met name de *betekenis* van deze woorden heeft ons nooit bereikt. En dus heeft ook de *betekenis* van die *offers* in het begin van *Wajikra* ons nooit bereikt. En daarover het gaat nu. We lezen *Sidra Wajikra*; en horen van offers.

JHWH en de goden

Offers. Nou daarbij hebben we zo wel onze eigen ideeën. Offers in de oudheid. De mensen vroeger waren bang voor hun goden en hun willekeur. Dus probeerde je met offers – soms hele dure, of zelfs een mensenleven – de goden gunstig te stemmen. Of je wijdde een hele dag aan hen: zon-dag, maan-dag, Tiwaz-dag, Wodan-dag, Donar-dag, Frya-dag, Saturnusdag.

Als je, hoe onbewust ook, met dit idee van offers en van goden leeft, zul je dat ook op de God van de Bijbel projecteren. Dan zal, als bij een rasechte heiden, angst de drijfveer zijn in je geloof. En de grote vraag is dan: hoe krijg ik God gunstig gestemd; hoe krijg ik een genadig God?

Maar dat is dus heidens gedachtengoed. Dat heeft met het hart van de Torah niets te maken. Dan trekken we de Torah en daarmee de hele Bijbel uit zijn verband.

Wanneer dit soort heidense gedachten ook in Israel zelf postvatten – en dat gebeurt voortdurend vertelt de Tenach – dan klinkt de stem van JHWH in bijvoorbeeld Psalm 50 om die gedachten de grond in te boren:

*Meent u nu echt dat Ik de stieren uit uw stal,
de bokken uit uw kooien nemen zal?
Ik die als herder 't wild gedierte weid,
behoef de spijzen niet die gij bereidt.
Indien ik honger had, Ik zei 't u niet,
de hele wereld is mijn grondgebied.
Meent u dat stier en bok als offergaven,
dat vlees en bloed Mij voeden en Mij laven?*

Vergeet dat heidense denken en die manier van doen.

In relatie met JHWH leven

Hoe dan wel? Wel, luister naar *Wajikra*. We zijn in het hart van de Torah.

Dit is het eerste wat kinderen van gelovige Joden te lezen krijgen. Als ze drie jaar zijn leren ze lezen met dit boek *Wajikra*. En men snijdt de letters soms voor hen uit en doopt ze in honing. Als om dit van meet af aan mee te geven: dit is het hart van alles, dit is het mooiste ter wereld: de HERE God en zijn Woord zijn zoet.

Wat wordt hier direct aan de kinderen verteld? Dat Israel geen God dient om bang voor te zijn, zoals bij andere volken het geval is. Dat bij de HERE God geen willekeur is. Dat je erop mag vertrouwen dat Hij zijn volk gunstig gezind is en het allerbeste voor hen wil. Dat Hij een innige *relatie* met je zoekt; zoals we vanmorgen al hoorden in zijn woorden tot Mozes: Ik Ben, JHWH, ontfermend, genadig, lankmoedig, overvloedig in vriendschap en in trouw....' (Ex.34:6).

Het mag duidelijk zijn; dat is geen God om bang voor te zijn. Wél om voor te vrezen, maar dat is wat anders; dat is diep ontzag te hebben. Heel Leviticus zal dan ook gaan over hoe Hem te vrezen met eerbied en ontzag, namelijk door heilig te leven. Van de 613 *mitswot* (de ge- en verboden die het jodendom kent) staan er 247 in Leviticus. Maar dát God bij de mensen wil wonen, de afstand tussen hemel en aarde wil overbruggen, is de vooronderstelling bij alles.

En zo gaan de kinderen lezen in Leviticus 1.

Gelijk klinkt de Naam. *Wa-jikra el-mosjè wa-jedabeer JHWH*. De kinderen horen de Naam van de ENE; en dat Hij spreekt. *Wajikra el-mosjè... – en Hij riep Mozes en Hij sprak..* Wie deed dat? (Onderwerp komt na het werkwoord; inleiding van vanmorgen) JHWH is zo! Dit is – zo anders dan de goden der heidenen – een God nabijkomt, die spreekt, die vertelt, uitlegt. En Hijzelf neemt telkens het initiatief. Hij vraagt eerder naar ons dan wij naar Hem.

Hij roept Mozes. Kom eens hier. Je moet iets tegen de kinderen Israels zeggen. Zeg tegen hen: *Adam, lieve mensen*, als iemand van jullie wil offeren...'

Let wel: als. Indien. *Stel* dat iemand wil offeren. Dat is de allereerste toon in Leviticus. Niet: je moet. Niet: het is verplicht. Maar: stel nou. Het gaat hier dus eerst om *vrijwillige* offers.

Want liefde is het sleutelwoord; van God uit en van de mens uit. Liefde wil een teken van toewijding geven.

En nu wordt het ingewikkeld. Want nu moeten *wij* dus proberen te begrijpen wat Leviticus dan toch wel bedoelt met het woord 'offer'. De Joodse kinderen leren het direct van hun ouders en leermeesters want het staat er ook gelijk twee keer: Als van jullie iemand *jaqeriev qarban laJHWH*. Twee keer in het Hebreeuws het stamwoord *k-r-b (qof-resj-beth)*. En dan wordt hen verteld wat *korban (offer)* betekent.

Nu stelt Samson Raphael Hirsch, Duits-Orthodoxe rabbijn in de 19^e eeuw - en ook andere rabbijnen bevestigen dat -: *de Europese talen kennen geen woord dat de gedachte achter de term 'korban' weergeeft*. Nou, daar staan we dan. In geen enkele Europese taal bestaat een woord dat het gedachtengoed achter het woord *korban* dekt. Wij vertalen dus wel met 'offer', maar dat is het niet; het is geen 'offer' in de heidense betekenis. Ik lees verder: *het stamwoord waaraan korban is ontleend, k-r-b, betekent: naderbij komen, in nauwe relatie komen. En het wordt alleen maar voor de relatie met God gebruikt. Wat met korban wordt uitgedrukt, is het "Verlangen naar Gods nabijheid". Dat is voor een Jood het hoogste goed. Zonder Gods nabijheid voelt hij zich als een dier, ontdaan van alles dat hem tot een menselijk wezen verheft.*

Korban betekent dus kennelijk iets als een betuiging, een openbare bekendmaking van een innige relatie. En het bestaan van die relatie maakt je niet klein, maar het verheft je. Je staat en leeft als 'mens' voor het aangezicht van God.

En daar komt nog iets bij.

De Joodse schriftgeleerde Sjimon ben Azai (2^e eeuw) maakt ons namelijk opmerkzaam op het feit dat bij de vermelding van alle offers in Leviticus nooit *Elohiem* staat, de algemene naam voor 'God'. Er staat altijd de vierletterige naam JHWH, dus Hij die is: ontfermend, genadig, lankmoedig, overvloedig in vriendschap en in trouw...'. (de ENE, de HERE, de Eeuwige, de Naam of hoe JHWH ook vertaald wordt). *Korban* is dus een begrip dat alleen maar speelt tussen de HERE God en die Hem liefhebben. Hijzelf *nadert ons* in liefde; dat is *korban*. Wij *naderen Hem* in liefde en eerbied en ontzag; en ook dat is *korban*.

En die innige relatie tussen de HERE en zijn volk is verheffend, maakt ons mens.

En wat doet die mens? Wat is leven met *korban*? Wat hoort bij dit 'offer'? Nou, daarover laat Leviticus geen twijfel bestaan: de heiliging van het leven hier op aarde.

Wie in de nabijheid van de HERE God wil verkeren heeft als opdracht: de heiliging van het leven op aarde.

Ook dat is uniek, zegt een Joods leraar. Hier vraagt voor het eerst in de geschiedenis een God aan zijn volk (en via hen aan de hele mensheid) om niet naar de hemel op te stijgen, niet te proberen de aarde te ontstijgen. Hij vraagt juist andersom: om heel de aarde en ons leven te maken tot een huis waarin Hij kan wonen; om de aarde en je eigen hart en leven te maken tot een tempel voor Hem. Dat is die 'heiliging van het leven'. Een leven dat voluit spreekt van *korban*, een innige relatie met de HERE God; hetgeen zich dan uit in een verheffend leven, mens zoals door God bedoeld; in de omgang met andere mensen, met dieren, planten, de hele wereld. En daar zal het in Leviticus allemaal nog uitgebreid over gaan, hoe zich te verhouden tot mens en dier en land en plant; lees bijv. Leviticus 19.

Dus, Leviticus 1: Als iemand van jullie de HERE een offer wil aanbieden (NV). Stel doen naderen (krb) wil één van u een toenaderingsgave (krb) tot de ENE (Naardense). Stel dat iemand van u blijk wil geven van de innige relatie die er met Mij is, of dat hij of zij die relatie wil verdiepen: dan kun je iets naar Mij toesturen, naar 'de overkant'. Maar wat kun je 'naar de overkant' sturen? Spulletjes? Goud? Nee, het kan natuurlijk in feite alleen maar je hart zijn, je liefde, je *leven*.

Wat komt in aanmerking als 'offer'?

Nu zitten we ten tijde dat dit speelt in een agrarische samenleving. Dus meestal had men wel wat vee of de opbrengst van veldgewas achter in huis.

En zo horen we allereerst: wil je je liefde tonen, druk je relatie met Mij dan maar uit met *het leven* van een rund uit je dierkudde. Breng dat schepsel van Mij bij de priesters, die dat naar mijn voorschriften aan Mij zullen opdragen.

Een gaaf dier uiteraard, geen gebrekkig dat je eigenlijk toch al weg wilde doen.

Het moet *koosjer* toegaan; een dier dat je altijd verzorgd hebt. Je kent het, hebt het geboren zien worden, kent er het karakter van; het is je eigen. 'De rechtvaardige kent de ziel van zijn dier' (Spr.12:10). Je koopt dus niet even een dier waarmee je zelf geen band hebt (uitgezonderd situatie als in Deut.14:24-26). Eén van de redenen waarom Jezus de verkopers van zulk vee de tempel uit slaat (Joh.2:13-25).

Leun nu eerst met je gewicht op dat dier dat bij jouw bezit hoort. Dat horen we in Leviticus bij herhaling. Breng je eigen gewicht, je eigen identiteit als het ware, op dat dier over; jouw leven is verbonden met dit leven. In wezen wil je immers jezelf aan JHWH wijden. 'Sprenkel van *het bloed, de ziel* van dat rund over het altaar; het symboliseert jouw eigen bloed, je ziel, je leven. Zo ben jij dicht bij Mij.' En dan het hele dier verbranden. Niet toch iets voor jezelf houden.

En als iemand niet zo bemiddeld is of zelfs arm? Natuurlijk wil de ENE ook zo iemand nabij zijn; hoe armer, des te meer nabij zelfs. En dat klinkt in het prachtige vervolg. Ben je wat minder bemiddeld, neem dan een dier uit je kleinvee; een schaap of een geit (zo horen we vanaf vers 10). Ben je nog armer: het mag ook wel een duif zijn (zo horen we vanaf vers 14). Ben je nog armer (hfdst 2), het mag ook *plantaardig leven* zijn: een gift van meel en olie, een broodgift. Maar wie zo arm is dat hij daarmee *korban* doet, offert dan in feite een deel van zijn dagelijks levensonderhoud op aan de HERE God! Zo'n toewijdingsgift van een arm mens moeten de priesters dan ook met het grootste respect behandelen. Het is – zo zegt JHWH – het allerheiligste vuuroffer dat iemand kan brengen! Het is als met dat penningske van de weduwe (Marcus 12:41-44), zoals Jezus signaleert; maar wie sloeg daar nog acht op haar gave?

Ben je nóg armer? In Leviticus horen we hoe de HERE God zelfs in de keuken komt kijken. Hoe wordt daar de broodgift eigenlijk klaargemaakt? Heb je een oven, of slechts een pan? Of heb je alleen maar een bakplaat? Wel, bereid je broodgift afhankelijk van wat je aan keukengerei hebt. Doe waartoe je bij machte bent, de *korban* is er niet minder om; integendeel.

Maar *korban* is dus altijd iets van *jouzelf!* Niet iets wat je even koopt voor de gelegenheid.

Zo zijn alle *korbanot*, ook wel brandoffers of vuuroffers genoemd, uiting van de innige relatie tussen JHWH en zijn volk. Hij die jou roept en verheft tot mens-zijn. En ook al ben jij straatarm: jij mag er zijn!

Vormen van *korban*

We komen nog andere vormen van *korban* tegen in de hoofdstukken 3 t/m 5.

Zo kun je – hfdst 3 – ook kiezen voor een toenadering in *sjaloom*, een vredesgift, wel vertaald als dankoffer of vredesoffer. Dan wil je de gemeenschap met de HERE vieren met een maaltijd, samen met je gezin of familie en vrienden. Als dáárvoor een rund werd geslacht of iets anders gedoneerd, dan ging een deel daarvan op het brandofferaltaar, en de rest werd met elkaar en met de priesters genuttigd; als het ware een feestmaal voor het aangezicht van JHWH uit wiens hand alles komt.

In hoofdstuk 4 komen we een ander facet tegen, maar ook zo herkenbaar in de relationele sfeer. Iemand komt er achter dat hij iets fout heeft gedaan; maar *onopzettelijk*. Hij of zij komt er misschien later achter dat iets toch niet strookt met de bedoeling van de HERE God met het leven. En hoewel niet expres gedaan, het verstoort de verhouding. Je kunt goedbedoeld handelen en daar toch iemand mee beschadigen. En ook al zou de getroffene het begrijpen, het maakt toch iets stuk in onderling vertrouwen. En hoe krijg je het dan weer goed?

Wie met JHWH leeft, wil Hem elke avond voor het slapengaan oprecht in de ogen kunnen kijken. En daarvoor klinken dus aanwijzingen voor deze *korban*, het zogenaamde ontzondigingsoffer, voor onbewuste en onopzettelijke zonden.

Er klinkt daarbij een bijzondere regel voor leidinggevend, een priester of koning bijvoorbeeld. Zij mogen in zo'n geval hun *korban* verrichten op dezelfde manier als in eerdere *korbanot* beschreven. Het wordt dan dus niet duidelijk dat zij een onopzettelijke overtreding begingen waardoor zij – vanwege hun hoge positie – de verhouding tussen God en zijn volk op het spel hebben gezet. Dat blijft iets tussen de HERE God en henzelf. De HERE God weet prima wat er gebeurt als iets breed in de publiciteit komt (en daarmee prooi voor paparazzi).

In hoofdstuk 5 is het andere koek. Dan gaat het over *bewuste* overtredingen of wat je in elk geval maar al te goed had kunnen weten. Je bent bijvoorbeeld opgeroepen in een rechtszaak om getuige te zijn, maar je verzaakt je plicht en verzwijgt wat je gezien hebt. Of je hebt iets besmettelijks aangeraakt maar je gedraagt je daar niet naar. Of je hebt onbezonnen beloften gedaan... Misschien beweer je een tijdje dat je er geen actieve herinnering aan hebt, maar je hebt er anderen mee geraakt of beschadigd. En dan is *korban* vooreerst *onmogelijk*. Vergeet dat 'offer' voorlopig maar.

En dat is ook logisch. Hoe zou ik tot JHWH kunnen komen en om vergeving vragen, terwijl ik geen verantwoording neem voor mijn daden door het eerst met mijn naasten weer goed te maken? Ook Jezus leert zijn discipelen als ze *korban* zoeken, tot de HERE God willen bidden – letterlijk vertaald -: '... en vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergeven *hebben* onze schuldenaren.' Wat haal je immers in je hoofd als je God om vergeving wil vragen terwijl jijzelf daar in je relaties met anderen niet toe bereid bent? De *korbanot*, de offers, werken bij *onbewuste* overtredingen, maar niet bij *bewuste* overtredingen. Dan geldt: je gaat eerst openlijk zeggen dat je fout zat. En je gaat eerst je excuses aanbieden aan degenen die door jou beschadigd zijn. Meer dan dat, de Spaanse rabbijn Yitzchak Arama (15^e eeuw) stelt: Voor wie bewust overtreedt kan de symboliek van het offer niet gelden. 'Hij dient *zichzelf* te offeren op het altaar van de *volledige omkeer*, door vasten en onthouding, en door daden van verbondenheid met mensen.' Pas daarna kan er hij weer met *korban* tot JHWH komen; en in hoofdstuk 5 wordt precies beschreven hoe dat zondoffer dan moet plaatsvinden.

We herkennen deze gang van zaken ook in de woorden van Jezus: als je onderweg bent naar het altaar en je herinnert je dat je broeder iets tegen je heeft, ga eerst heen en verzoen je met je broeder; en kom daarna met je *korban*/toenaderingsgave bij God (Mat.5:23,24). Want anders vindt Gods licht en kracht in jou geen weg om de wereld in te stromen. Liefhebben van de HERE God gaat niet zonder liefhebben van je naaste.

En natuurlijk, als je het met je naaste voor zover mogelijk weer in orde hebt gemaakt of hem schadeloos hebt gesteld, dan ben je welkom bij het altaar (of bij het Heilig Avondmaal in christelijke setting). Ook wie *bewust* zondigde kan weer tot JHWH komen. Maar niet zonder heiliging van leven op deze aarde.

Om Psalm 50 nog eens te citeren in de berijming van het laatste vers:

*Zo spreekt de HEER: al wie in dankbaarheid
aan Mij het offer van **zijn leven** wijdt,*

houdt Mij in eer en heeft mijn wil verstaan.

Zo iemand baant de weg waarlangs mijn heil kan gaan.

Daarmee wordt nog eens goed samengevat wat al die *korbanot*, die toenaderingsgeschenken, in Leviticus ademen.

Rabba, een beroemde Joodse uitlegger van de Talmoed, schrijft (slot traktaat *bMenachot*): 'Wie zich bezig houdt met Torah heeft geen opstijg-offer, geen zond-offer, geen meel-offer en geen vrede-offer nodig.' *Leven met en naar de Torah*, dat is het allerbelangrijkste.

Geloven met een Hebreeuws ijkpunt

Wat betekent dit alles voor ons nu, als *gojiem* die Jezus willen navolgen, die willen 'geloven met een Hebreeuws ijkpunt'?

Ik gaf al aan: er geen heidens godsbeeld op na houden en geen heidense offergedachten. Leer wie de HERE is. 'Milde handen, vriendelijke ogen zijn bij Hem in eeuwigheid'. Geen redenen om bang te zijn, geen redenen om ook maar even aan zijn heilswil te twijfelen. Bij Hem is vergeving; en als zodanig wordt Hij 'gevreesd'. 'Maar bij U is de vergeving, want zo wilt Gij gevreesd zijn!' (Ps.130:4).

En het kan alleen open en eerlijk toegaan *tussen jou en Hem*. Je kunt Hem niet als een heidense god paaien, zodat je daarna weer gerust verder kunt met een leven zonder enige bekering. En je krijgt geen verbinding met de HERE God zonder eerlijkheid en *verbinding met je naaste*. Het gaat om een liefdesrelatie.

En als goede verhoudingen worden verstoord, draag je je onrecht en probeer je er alles aan te doen om het weer goed te krijgen. Het mag aan ons te zien zijn dat we bij Hem horen; door hoe wij mens zijn.

Dat heeft niets te maken met volmaaktheid. 'Wees heilig, want Ik ben heilig', horen we in Leviticus nogal eens zeggen. Maar in het Hebreeuws wordt het woord 'heilig' bij God anders gespeld dan bij ons. Want niemand is ooit heilig als Hij. Niemand van ons deugt zelfs, zegt Psalm 14; en Paulus citeert die Psalm instemmend in Romeinen 3. Iedereen verdient het oordeel. Het is genade dat God zich naar Israel en naar ons toewendt. Maar die genade is geen uitvinding van het Nieuwe Testament; de Tenach en de Psalmen staan vol van genade. Dat deze genade voor óns in Jezus Christus staat te stralen, zou ons zo mogelijk nog meer met *korban* moeten vervullen dan Israel.

JHWH wordt in de Tenach de Bruidegom genoemd; zijn volk de bruid. De verbondssluiting is een momentopname. Maar hoe bruidegom en bruid samen zullen leven zal elke dag moeten worden ingevuld. Als Gods volk, de bruid, met vreugde leeft voor zijn aangezicht, in hartelijke toewijding, *korban*, baant dat een weg waarlangs Gods heil deze wereld in kan stromen.

Die wederkerige liefdesrelatie wordt ook gespiegeld in de christelijke gemeente; Jezus de Bruidegom, de gemeente zijn bruid. Wij weten hoezeer de Bruidegom ons is toegewijd; hoe laten wij zijn liefde door ons heen het beste stralen?

Als Paulus uitgejubeld is over Gods ontferming en liefde, zowel aan Israel als aan ons allen betoond, terwijl niemand van ons dat verdiende, dan eindigt hij in Romeinen 12:1 met de oproep om *onzelf* als een levend, heilig en God welgevallig *offer* in zijn dienst te stellen. En wat dat voor onze ethiek betekent -heilig zult u zijn - daar wijdt hij dan nog menig hoofdstuk aan.

God, de ENE, laat zijn Hart kloppen vlak naast het onze. Laten wij het onze laten kloppen vlak bij Hem. Dat is wat we horen in het hart van de Torah, Leviticus; dat is wat wij horen in de evangeliën.

Daarom nemen de kinderen van de synagoge hun eerste woordjes nog altijd als honing tot zich en hopelijk gaat het ook in de kerk zo.

Maar nu een spannender vraag; aansluitend bij de lezing van vanmorgen. Wat betekent deze boodschap van Leviticus voor de verhouding tussen het volk Israel en de heidenvolkeren?

Op z'n minst zijn we Israel dankbaar dat zij ook deze boodschap aan ons hebben overgeleverd.

Maar daarnaast: U ziet Joden niet meer offeren. Na de verwoesting van de tempel in 70 na Christus zijn de persoonlijke offers vervangen door persoonlijke gebeden (net als bij ons). Die gebeden zijn niet – zoals de offers – gebonden aan één plaats, de tempel. Bidden kan overal. Het ochtendoffer is nu een ochtendgebed, het avondoffer is nu een

avondgebed; tijd om het 'Hoor Israel' te zeggen. Maar het gaat nog steeds om *korban*. Ook voor alle onbewuste en bewuste zonden.

Wellicht hebt u afgelopen woensdag Jom Kippoer gevolgd, de jaarlijkse grote Verzoendag. Nu geen brandoffers meer, maar wel 25 uur in de synagoge, al die tijd biddend en vastend; 11 keer over aan de hand van de 22 letters van het Hebreeuwse alfabeth alle mogelijke zonden belijdend; van tevoren elkaar vergevend; als gemeenschap met JHWH in het reine komen; een nieuw jaar met Hem ingaan; en aan het slot bidden voor alle heidenvolkeren.

Als christenen hebben we weinig redenen om daar meewarig naar te kijken, zo van: 'Wat zijn Joden toch wettisch', zoals je nog wel eens kunt horen. Nee, zij zijn niet 'wettisch'; wel 'Torah-tisch'. Verlangend naar de innige relatie met de HERE hun God; en naar levensheiliging op deze aarde.

Wanneer zie je ons dat eigenlijk *doen*? Wanneer zie je christenen bidden op een vaste tijd, zoals Joden en ook moslims doen? Is er nog *korban*, een heel gebedsleven, dagelijks wandelend met JHWH? Hoe zit het met onze ethiek; dat mensen door ons handelen heen iets van de HERE God zien? Dat wij mens willen en proberen te zijn naar Gods bedoeling?

Maar ik maak het nog spannender wat betreft die *korban*. Dat raakt ook aan de verhouding tussen Jodendom en christendom.

In de ontmoetingen die ik meemaakte met rabbijnen trof mij regelmatig de reactie van hen op de kruisdood van Jezus; zo afwijzend, zo ontzet bijna. Maar het was niet zozeer een reactie op de dood van Jezus, maar op de manier waarop die dood door christenen wordt geduid: als *offer*.

Zoals het in christelijke kring vaak verwoord wordt, klinkt het in hun oren als: de HERE God wil bloed zien; zelfs een mensenoffer. Er moet iemand dood. In Joodse ogen is dat heidens.

Ze kunnen, hoe ze ons over de dood van Jezus horen spreken, niet verbinden met *korban*; het woord waarvoor - zoals u hebt gehoord - in geen enkele Europese taal een vertaling is te vinden omdat wij die betekenis in het heidendom niet kennen. Daarom werp ik de vraag op: Kan het zijn dat wij - bewust of onbewust - heidens over het offer van Jezus denken?

Als de exegese van Leviticus die ik u gaf juist is, dan is het dus ook *deze* betekenis van het offer die we op Jezus moeten toepassen en geen heidense offer-ideeën.

Dit, wat we in het hart van de Torah vinden, is ongetwijfeld wat Jezus, de vervulling van Torah, geleefd heeft. Jezus leefde zeker niet met heidense ideeën over offers. Hij leefde in de Joodse traditie, met *korban*. Heel zijn leven. Zijn hele leven was een *leven* als *korban*; een levende tempel van God op aarde; innige relatie met zijn Vader; hemel verbonden met de aarde.

Dat begint met zijn incarnatie; en het is zijn eigen vrije keuze. Denk bijvoorbeeld aan de woorden van Psalm 40:7vv. door de schrijver van de Hebreeënbrief (Hebr. 10:5v.) in de mond van Jezus gelegd. Het lukte Israel niet om naar de Torah te leven en dus de nabijheid van de JHWH in de wereld mogelijk te maken. Brandoffers en zondoffers van die arme dieren konden die kloof niet dichten. Het is zoeken naar een mensenhart dat samenvalt met de boekrol, met de Torah; iemand die meer nog dan Mozes met JHWH leeft. 'Zie, Ik kom', klinkt het dan - Ik ga naar de aarde, de mensheid - 'om uw wil te doen'; om daar in uw schepping op de aarde in totale levensheiliging leven; *totaal korban* te zijn; als een mens uit één stuk voor God en medemens.

Dus God zoekt *niet zijn dood* in een soort heidense offercultus. God zoekt zo'n leven! Het ging om Jezus' *leven*. Een leven als een offer, één en al toewijding aan de HERE God; 'de ijver voor uw huis zal mij verteren'.

Dat heeft Jezus volgehouden van de kribbe tot en met het graf. Ook in het aangezicht van verleiding en verzoeking, ook bij onbegrip van zijn eigen volk en zijn discipelen, ook ten overstaan van vijanden, ook in het aangezicht van de dood. De hele weg van Israel heeft Hij herhaald, hernomen.

Dat betekent uiteindelijk zijn dood omdat wij deze levende Torah kruisigden en kruisigen. Hij ging gewillig met zijn koosjere *leven* - in Leviticus-taal: met zijn *bloed!*, met zijn *ziel!*

- 'naar de overkant'; om zijn volk en ons allen voor eeuwig met JHWH te verbinden. Zijn volk mag op Hem leunen als bij *korban*; Hij heeft zoals een lam bij *korban* de identiteit van Israel (en de hele Adam/mensheid) op zich genomen.

Maar zonder zijn *koosjere* leven zou zijn 'dood op zich' niemand geholpen hebben. Je kunt wel zeggen 'Jezus is voor ons gestorven', maar dat heeft alleen maar betekenis omdat we kunnen zeggen 'Jezus heeft voor ons geleefd'. Koosjer. Daarom brengen wij als het ware dagelijks ons gewicht op Hem over; als het koosjere Lam van God dat de zonden der wereld draagt. Beschaamd omdat wij van de heiliging van het leven zo weinig maken, aan wederliefde tekortkomen, of zelfs blijven hangen in goddeloosheid en heidense religie. Wij *leunen* op dit Lam Gods, zoals de offeraars in Leviticus. Wij brengen ons gewicht op Hem over in gebed: 'HEER, onze God, zie in Jezus' leven ons leven; zie onze identiteit in Jezus' identiteit; want U willen wij toegewijd zijn; zo willen wij leven, de aarde heiligend tot een woning voor U. Maar we redden het niet. Laat zijn reine Torah-getrouwe leven van de wieg tot het graf, een leven in plaats van Israel en ons allen, voor ons een ontzondiging zijn'.

Zo'n gebed is tegelijk een *publieke belijdenis* die bij deze *korban* hoort.

Maar zo'n gebed is dus ook waardeloos als er geen levensheiliging mee gepaard gaat. In, door en vanuit deze ontzondiging voor eens en altijd in Jezus Christus, vanuit deze rechtvaardiging van de goddeloze, zullen wij dan ook met vreugde ons eigen leven leven als een *korban*. In nauwe relatie. Elke dag dankend, biddend; elke dag met Hem sprekend; om de relatie met Hem die ons zó lief heeft open te houden. Ons hart dichtbij zijn hart.

En van daaruit - de hele rest van Leviticus spreekt daarvan - hart voor alle mensen, hart voor de wereld, hart voor dieren, hart voor planten, voor heel de schepping. Liefde van God die *via ons* uitstroomt naar alle dingen.

Vanuit het hart van de Torah.